

УДК 821.161.1.0

Аляксандр Уладзіміравіч Бразгуноўканд. філал. навук, дактарант Цэнтра даследаванняў беларускай культуры,
мовы і літаратуры Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі**Alexandr Brazgunou**Candidate of Philology, Doctoral Student of the Center for the Belarusian Culture,
Language and Literature Researches of the National Academy of Sciences of Belarus

e-mail: beowulf.bel@gmail.com

**ІНТЭНЦЫЯ І КАМПЕТЭНЦЫЯ ЯК ПРАЯВЫ АЎТАРСКАЙ САМАСВЯДОМАСЦІ
Ў БЕЛАРУСКАЙ ЛІТАРАТУРЫ XVI СТ.**

Раскрыта роля інтэнцыі (слоўна аформленай мэты напісання твора) і кампетэнцыі (заяўленай самаацэнкі) як праяваў аўтарскай самасвядомасці ў беларускай літаратуры XVI ст. Аналіз разнапланавых (публіцыстыка, гістарыяграфія і паэзія) твораў Ф. Скарыны, А. Захарэўскага, М. Стрыкоўскага і інш. у заяўленым ключы дазволіў выявіць у літаратуры акрэсленага перыяду два тыпы прэзентацыі аўтарскай самасвядомасці – традыцыяналісцкі і індывідуалісцкі, а таксама засведчыў, што дэклараванне ўласнай кампетэнцыі аўтарамі адбывалася праз спасылкі на ўласныя дасягненні і аўтарытэтныя крыніцы, а таксама з дапамогай топа самапрыніжэння/сціпласці.

Ключавыя словы: аўтар, беларуская літаратура 16 ст., інтэнцыя, кампетэнтнасць, Рэнесанс, самасвядомасць, топас самапрыніжэння/сціпласці, традыцыя.

***Intention and Competence as Manifestations of the Author's Self-Awareness
in Belarusian Literature of the 16th Century***

The research reveals the role of intention (the verbal purpose of writing a work) and competence (stated self-esteem) as manifestations of the author's self-awareness in Belarusian literature of the 16th century. The analysis of diverse works (non-fiction, historiography, poetry) of F. Skaryna, A. Zacharzeuski, M. Strykoui and others made it possible to reveal two types of presentation of the author's self-awareness in the literature of the considered period – traditionalist and individualist, and also testified that the declaration of competence was carried out by authors with the help of references to their own achievements and authoritative sources, as well as to the topoi of self-abasement/modesty.

Key words: author, belarusian literature of the 16th century, competence, intention, self-awareness, Renaissance, topoi of self-abasement/modesty, tradition.

Уводзіны

Аўтарскую самасвядомасць звычайна звязваюць з эпохай «росквіту *рамантычнага* мастацтва, арыентаванага на абвостраную ўвагу да непаўторнага і індывідуальна-цэласнага ў чалавеку» [1, с. 71–72]. Гэта, аднак, не азначае, што яе праявы адсутнічаюць у літаратуры папярэдніх эпох, сведчаннем чаму – даследаванне А. Л. Каняўскай «Аўтарская самасвядомасць даўнярускага кніжніка (XI–XV стст.)», угрунтаванае на агульным для беларускай, рускай і ўкраінскай літаратур матэрыяле эпохі Сярэднявечча, дзе аўтарская самасвядомасць разгледжана праз прызму ўсведамлення кніжнікам сябе ў ролі пісьменніка [2]. У сярэднявечным пісьменстве, як вядома, адносіны да аб'екта выяўлення задаваліся жанрам (жыццё, летапіс, быліна, каляндарна-абрадавая паэзія), аўтару адводзілася роля рэтранслятара калектыўнага погляду. Уласна, задача

пісьменніка ў гэты час зводзілася да больш-менш паспяховага (у залежнасці ад май-стэрства) узнаўлення новай інфармацыі ў добра вядомых формах (адсюль – шаблоннасць жыццё, структураванне летапісаў па сетцы гадоў і г. д.). Аўтарская суб'ектыўнасць у гэты час «растворана» ў калектыўным (добра вядомым кожнаму, аўтарытэтным), і таму кожны пісьменнік быў вымушаны арыентавацца не на ўласныя ўпаданні, а на традыцыю пісання твораў пэўнага жанру.

Гэты традыцыяналісцкі тып мастацкай свядомасці з'яўляўся дамінуючым у беларускай літаратуры да пачатку XVI ст., калі ў Вялікім Княстве Літоўскім, складовай часткай якога з'яўляліся тады землі Беларусі, пачалі пашырацца ідэі Рэнесансу. Літаратурнае развіццё ў гэтую эпоху характарызуецца ўзаемадзеяннем дзвюх пісьмовых традыцый – заходняй і ўсходняй, інавацый-

най і традыцыйнай; жанрава-відавой, тэматычнай, ідэйна-ідэалагічнай і моўнай разнастайнасцю; з'яўленнем твораў свецкай тэматыкі (арыгінальных і перакладных). Адбываліся таксама істотныя змены ў сацыяльна-палітычным, рэлігійным і культурным жыцці грамадства, якія суправаджаліся шырокімі дыспутамі і дыскусіямі, што дало ў выніку надзвычайнае развіццё публіцыстычнай і палемічнай літаратуры. Усё гэта, узбагачанае рэнесанснай ідэяй чалавека як вартага захаплення і праслаўлення стварэння, самым станоўчым чынам уплывала на развіццё ў літаратуры аўтарскага пачатку, спрыяла адыходу ад стэрэатыпнага мыслення і сімбіёзу разнастайных форм мастацкага самавыяўлення. Пры гэтым нельга адназначна сцвярджаць, што праца пісьменніка ў беларускай сітуацыі набыла значэнне прафесійнай дзейнасці, як, напрыклад, у Англіі, Францыі або Іспаніі. У нашым выпадку – у поўнай адпаведнасці з ідэалогіяй Адраджэння – больш дарэчнай будзе гаворка пра пошук аўтарам шляхоў да грамадскага прызнання і асабістай славы.

Пераход ад калектыўнай да індыўдуальна-аўтарскай самасвядомасці не быў прамалінейным працэсам: паэтыка традыцыяналізму яшчэ доўга, амаль да канца XVIII ст., аказвала ўплыў на характар развіцця айчынага пісьменства. Разам з тым ужо ў помніках літаратуры XVI ст. мы знаходзім першыя прыкметы фарміравання індыўдуальна-аўтарскай самасвядомасці. Апошняя знаходзіла разнастайныя формы выяўлення, набор якіх у кожным канкрэтным творы адрозніваўся, але звычайна ўключаў базавыя кампаненты – інтэнцыю і кампетэнцыю, г. зн. заяўленую аўтарам мэту напісання твора і ацэнку ім уласнага ўзроўню. Вызначэнне ролі інтэнцыі і кампетэнцыі ў станаўленні аўтарскай самасвядомасці ў беларускім пісьменстве XVI ст. і з'яўляецца мэтай дадзенага даследавання.

Асноўная частка

У шэрагу аўтараў разглядаанай эпохі першым наватарам павінен быць названы, безумоўна, Францыск Скарына. Інтэнцыя першадрукара відавочная – стварэнне «Богу ко чти и людем посполитым к научению» [3, с. 20] поўнага перакладу Бібліі на зразумелую простаю чалавеку мову. Дасягненне пастаўленай мэты патрабавала, аднак, і вы-

рашэння шэрагу тэксталагічна-метадалагічных задач, якія не сфармуляваны аўтарам, але могуць быць узноўлены намі самастойна: вызначэнне тэкставай асновы перакладу (царкоўнаславянская, лацінская; параўнанне разнамоўных перакладаў у пошуку найбольш дакладнай перадачы сказаў і фраз сродкамі роднай мовы; пераклад адсутных ва ўсходнеславянскай традыцыі кніг або іх частак; распрацоўка адпаведнай лексікі і тэрміналогіі і г. д.). Паколькі біблейскі канон «ужо быў дадзены ў мінулым – меў боскі прэцэдэнт» [4, с. 122], то з пункту гледжання эйдэтычнай паэтыкі без вырашэння пад бных задач Ф. Скарына не змог бы наблізіцца да ідэальнага (зададзенага Богам у акце тварэння) сэнсу, да першаўзору ў яго паўнаце.

Да ўсяго, спецыфіка перакладу біблейнага тэксту заключаецца ў тым, што любы яго пераклад адначасова з'яўляецца і тлумачэннем. У Ф. Скарыны падобнае тлумачэнне адбываецца на некалькіх узроўнях: уласна пераклад, змешчаныя перад раздзеламі анонсы іх зместу (сціслы змест), адсылкі да паралельных месцаў іншых кніг Бібліі (інтэртэкст), прадмовы (тлумачэнне сэнсу кніг, раскрыццё гісторыі іх з'яўлення). Няцяжка заўважыць, што ўсё гэта можа інтэрпрэтавацца як сведчанне кампетэнцыі. Аднак у слоўным выражэнні апошняя падкрэсліваецца асветнікам у кожным пасляслоўі выключна з дапамогай фраз кшталту «выданы и выложены повелением и працею ученаго мужа Франциска Скорины из славнаго града Полоцька, в науках вызволенных и в лекарстве доктора» [3, с. 43]. Такі падыход не толькі быў новай з'явай для айчынага пісьменства, але і сведчыў пра ўсведамленне права чалавека ганарыцца сваімі дасягненнямі, сваім народам і лічыць за гонар служэнне яму: «не толико бо сами себе народихомся на свет, но более ко службе Божией и посполитого доброго» [3, с. 71], «повелел есми Псалтырю тиснути... наболей с тое причины, иже мя милостивый Бог с того языка на свет пустил» [3, с. 18]. Падобныя праявы новага мыслення асабліва кантрасна выглядаюць на фоне традыцыйнага топасу самапрыніжэння. «Аз же, недостойный последовник их, нароченный в русском языку» [3, с. 70], – так характарызуе сябе асветнік у Прадмове да кнігі Данііла, вызначаючы месца ўласнага даробку ў параў-

нанні з грэчаскім і лацінскім перакладамі айцоў царквы Феадосія і Ераніма. Як бачым, Ф. Скарына відавочна ўсведамляе сябе аўтарам унікальных прадмоў і перакладаў, бо ў асобе аўтара рытарычнай эпохі, «як у эйдасе, зрошчаны асабіста-творчае і парадыгматычна-кананічнае» [4, с. 130]. Аднак ён імкнецца не да самавыяўлення, а да ўзнаўлення на роднай мове ў максімальна магчымай паўнаце першаўзору – Бібліі, а ў сваіх прадмовах раскрывае змест і дагматычнае (а значыць, традыцыйнае) значэнне яе асобных кніг. Таму аўтарская самасвядомасць Ф. Скарыны можа быць акрэслена як традыцыяналісцкая, яе галоўныя складнік – гэта мэта перакладу і аўтарская самаацэнка, суаднесеныя з гэтай мэтай [5, с. 132].

Крыху іначай праяўляецца аўтарская свядомасць у творах свецкай літаратуры, як, напрыклад, у першым літаратуразнаўчым артыкуле, створаным на тэрыторыі Беларусі, – напісанай 3 кастрычніка 1588 г. у Наваградку прадмове Андрэя Захарэўскага да «Эфіопікі» Геліядора. На жаль, аўтар пакінуў мала біяграфічных звестак пра сябе. Аднак для прадмета нашага даследавання надзвычай важна, што ў сваёй прадмове А. Захарэўскі выяўляе выдатнае веданне тагачаснай рыторыкі і літаратурнай тэорыі, што сведчыць пра яго добры адукацыйны ўзровень, а значыць, кампетэнцыю. У прыватнасці, ён выкарыстоўвае такія паняцці паэтыкі, як акалічнасць, час, месца, асоба, разбіраецца ў кампазіцыйнай будове твора: «Бо гэты аўтар пісаў сваю Гісторыю не так, як іншыя; займаючы чытача прадметам, змясціў пачатак у сярэдзіне кнігі, а сярэдзіну на пачатку, ніколеккі не псууючы тым Гісторыі, а, наадварот, робячы яе больш пекнай» (*Bo ten Autor nie tak iako inŝy tę Gistoryę pisał, ale zabawiając czytelnika na rzeczy, początek we śródku ksiąg, a środek na początku położył, namniey w tym Gistoryey rzeczy nie psuiąc, ale owszem ię misternieyŝą y wdzięcznieyŝą ku czytaniu y słuchaniu czyniąc*) [6, с. 139]).

У выпадку сваёй перакладчыцкай кампетэнцыі А. Захарэўскі шчыра прызнаецца патэнцыйнаму чытачу, што «ніколі падобнай кнігі з замежнай мовы не перакладаў» (*nigdy ta|kiey ksiązki zwaŝcza z obcego ięzyka nie przekładał*) [6, с. 140], і просіць не выносіць паспешлівага меркавання пра якасць перакладу. Не абыходзіцца ён і без

традыцыйнага ў многіх выданнях эпохі Адраджэння топаса звароту да непрыміральных крытыкаў, якім аўтар раіць «не гатовае папраўляць, але паказаць плён уласнага старання» (*nie gotowego poprawować, ale swojej pracy skutek okazać*) [6, с. 140]. А. Захарэўскі высока ацэньвае творчасць старажытнагрэчаскага байкапісца Эзопа, таксама, як і карысць ад чытання старых і новых хронік і гісторый, бо «знаходзім у іх не што іншае, як тое, што лаціняне называюць філасофскай этыкай, або мараллю» (*naydujemy w nich nic więcej iedno iako Łacinnicy mowią – Philosophiam Aethicam seu moralem*) [6, с. 138]. Падобнае меркаванне пра свецкую літаратуру выгадна адрозніваецца ад скарынаўскага, выказанага на 71 год раней, у пачатку стагоддзя: «Ащели же кохание имаши ведати о военных а о богатырских делехъ, чти книги Судей или книги Махавеевъ: более и справедливее в нихъ знайдеш, нежели во «Александрии» или во «Тройи» [3, с. 47].

Прыклады Ф. Скарыны і А. Захарэўскага паказваюць, што «хістанні» паміж традыцыйным топасам самапрыніжэння (нізкай самаацэнкі) і імкненнем да самавыражэння з'яўляюцца прыкметай якасных зменаў у светаўспрыняцці пісьменнікаў. Фармальнае выяўленне аўтарскай самаацэнкі не супадала з яе змястоўным выражэннем ужо ў творах сярэднявечнай літаратуры, дзе яно служыла для падкрэслівання невыскай, у параўнанні з папярэднікамі («аўтарытэтамі»), вартасці твора. Хаця сам факт напісання твора сведчыў, безумоўна, на карысць больш высокай аўтарскай самаацэнкі, чым заяўленая. Відавочна, што поўнае пераадоленне гэтай супярэчнасці было магчымае толькі ў выніку «аўтарытэтызацыі» самога творцы.

Такая спроба, напрыклад, была зроблена М. Стрыйкоўскім пры стварэнні хронікі «Пра пачатак, паходжанне, рыцарскія дзеі і дамовыя справы слаўнага народу літоўскага, жамойцкага і рускага» (1577–1578), напісаная пры двары слупскага князя Юрыя III Алелькавіча. Гэта быў першы твор, у якім гісторыя ВКЛ набыла канцэптуальную і ідэйна-ідэалагічную завершанасць. У прадмове, адрасаванай слупскаму князю, М. Стрыйкоўскі прэзентуе сябе як асобу, якой выпала нялёгкая справа выбудаваць у лагічнай і храналагічнай паслядоўна-

сці звесткі па гісторыі Літвы, раскіданыя па творах розных аўтараў. Пісьменнік наракае на рускія летапісы, нікчэмныя, недасканалыя, без пачатку і ўказання часу дзеяння, збудаваныя хутчэй на ўзор казак, чым гісторыі, якая «патрабуе доказнай праўды». Аднак на баку М. Стрыйкоўскага сам Бог, які не толькі натхняе яго на працу (традыцыйны топас), але і спасылае яму з неба ў дапамогу «пэўных старадаўніх аўтараў» [7, с. 34] (Антонія Банфіні, Себастыяна Бранта, Бернарда Вапоўскага, Яна Длугаша, Вінцэнта Кадлубка, Піліпа Калімаха, Альберта Кранца, Марціна Кромера, Мацея з Мехава, Себастыяна Мюнстэра, Мікалая Олаха, Энея Сільвія Пікаламіні, Эразма Штулера). Абавязковасць апеляцыі да аўтарытэтаў (у гэтым выпадку гісторыкаў), падмацаваная боскім добраслаўеннем, была праявай традыцыйнай кніжнай культуры; для патэнцыйнага чытача яна служыла паказчыкам кампетэнцыі аўтара.

Адметна, што М. Стрыйкоўскі не проста паведамляе аб прычыне напісання твора: усе хрысціянскія народы маюць уласныя хронікі, і толькі дзеі ВКЛ «да гэтага часу плеснявеюць у слепасці цёмнай начы, глыбока занураныя ў хмурай імгле і пакрытыя прахам на знявагу ўсёе Літвы» (*w ślepoty ciemnej nocy dotychczas pleśnieją, w chmurnej mgłę głęboko zagrzebione i prochem z zływością wszystkiej Litwie zatłumione*) [7, с. 33]. Ён адзначае таксама, з якім намерам бярэцца за працу: «надумаў паслужыць сваім уменнем і якімі-нікімі ведамі ў вызваленых навукх несмяротнай славе тае старажытае дзяржавы» (*dowcipem i zmysłem moim jakim-kolwiek naukach wyzwolonych ku sławie nieśmiertelnej tego starożytnego państwa służyć ciem umzślił*) [7, с. 33–34]. Аўтар не чакае ні падарункаў, ні платы, бо дзейнічае выключна па ўласнай ахвоце, з вялікай прыхільнасці да краіны, у якой перабывае. Такім чынам, прычына і намер напісання твора раскрываюць іншыя грані аўтарскай інтэнцыі.

Высокі ўзровень уласнага майстэрства М. Стрыйкоўскі ўскосна пазначае таксама і спасылкай на іншы свой твор – «Ганец цноты...» (1574), у якім побач з польскай гісторыяй упершыню ў друкаваным выглядзе даецца апісанне «пачатку пачаткаў і паходжання, таксама спраў і слаўнейшых князёў літоўскага народу» (*pozcątku początków i wywodów, także spraw i książąt zacniejszych*

narodu litewskiego) [7, с. 34]. Тым самым храніст падкрэслівае, што ён дасведчаны і кампетэнтны ў сваёй справе, умее адрозніць гістарычную праўду ад выдуманак і, што самае галоўнае, ён пачынальнік друкаванай гісторыі Літвы. А дзеля ўзмацнення такой думкі паведамляе пра сваю дыпламатычную выправу да двара турэцкага султана ў складзе пасольства Анджэя Тараноўскага ў 1574–1575 гг., зазначыўшы, між іншым, якая карысць вынікае з гэтага для творцы: «наведванне чужых краёў з'яўляецца вялікай падмогай таму, хто піша гісторыю» (*bywałość w cudzych stronach jest na wielkiej pomocy piszącemu historyj*) [7, с. 34].

Як бачым, М. Стрыйкоўскі ўяўляе сябе не столькі прадаўжальнікам традыцыі, колькі творцам, які імкнецца да самавыражэння. З такой аўтарскай самаацэнкай ужо не мог, вядома, суадносіцца абавязковы для пісьменства папярэдніх стагоддзяў топас самапрыніжэння. Замест яго ў Стрыйкоўскага чытач сутыкаецца з топасам аўтарскай сціпласці, традыцыйным для пісьменства ВКЛ наогул: *Przeto, iż pióro złote dotąd nie powstało, // By heroes litewskie wieczności podało, // My ołowiem budzim po wtóre ich spoty. (Паколькі залатое перо яшчэ не з'явілася, // Каб аддаць вечнасці літоўскіх heroes, // Мы волавам паўторна абуджаем іх цноты)* [7, с. 43].

Амаль адначасова іншы тагачасны паэт Станіслаў Кулакоўскі ў сваёй дыдактычнай паэме «Век чалавечы» (Вільня, 1584), нібы дакараючы М. Стрыйкоўскаму, заяўляе: *Apollo i Pallada niech tych korunuja... // ktorzy wspominają błędy Uliassowe, // Trudności i przygody też Aeneassowe... // Ja na podlej Cietarze w swe cichuczkie strony // Śpiewam prostą pieśń nową gdy ucichły dzwony. (Хай Апалон і Палада карануюць тых... // хто згадвае памылкі Уліса, // А таксама цяжкасці і прыгоды Энея... // Я на грубай цытры ў сваёй ціхай старонцы // Запяваю простую новую песню, калі аціхнуць званы)* [8, с. 320].

Як бачым, ацэнка С. Кулакоўскім уласнай творчасці не вельмі адрозніваецца ад самаацэнкі М. Стрыйкоўскага, толькі цяпер замест алавянага пера аўтар прыпадабняе ўласную творчасць сціплай цытры і супрацьпастаўляе яе гучным звонам (паэтам, якія арыентуюцца на гамераўска-вергіліеўскую традыцыю). Зрэшты, у эпілогу сваёй

паэмы С. Кулакоўскі звяртаецца і да іншага параўнання: «Бо і жаўранак, узняўшыся ад зямлі, // Спявае сваім простым голасам, абуджаючы салаўёў» (*Wszak też i skowroneczek od ziemi postając, // Swym podłym głosem śpiewa, słowiki wzbudzając*) [8, с. 320]. Самацэнкі з выкарыстаннем анімалістычных параўнанняў былі надзвычай папулярнымі ў тагачаснай паэзіі, іх можна сустрэць нават у фунеральных (прысвечаных пахаванню) творах: «*Хоць салаўі і хораіша спяваюць, // Але й бедныя вароны каркаюць, як могуць*» (*Choć słowicy nadobnie śpiewają, // Iż też ubogie wronki jak mogą krakają*) [8, с. 119], – заяўляе Цыпрыян Базылік у «Кароткім апісанні смерці і пахавання... княгіні Альжбеты Радзівіл» (1562).

Вяртаючыся да М. Стрыйкоўскага, значым, што аўтар не прэтэндуе на тое, што яго твор – вярышняя мастацтва, якая асацыіруецца з выразам «залатое пяро», але ён першапраходзец, таму пяро ў яго – з волава. Ён цудоўна ўсведамляе, «што вялікая справа Гамераўскага верша // патрабуе і вялікай рытмікі Марона» (*iż wielkie rzeczy wierszow Homerowych // Potrzebują i wielkich rytmow Maronowych*) [7, с. 56–57]. Аднак падобныя папярэджанні з боку аўтара не павінны ўводзіць у зман, бо супярэчаць таму, што можна было б акрэсліць як імпліцытная, г. зн. няяўная, аўтарская прэзентацыя. Па-першае, знешнія праявы сціпласці суправаджаюцца ўяўленнем пра тую ролю, якую выконваюць гісторыкі ў захаванні ведаў пра мінуўшчыну: «усё гэта без дабрадзейства гісторыкаў згінула б у вечнай няпамяці» (*co by wszystko bez dobrodziejstwa historyków w wiecznym zapamiętaniu było zginęło*) [7, с. 38]. Ды і сам аўтар «надумаў паслужыць несмяротнай славе гэтай старажытнай дзяржавы, паколькі многія вучоныя людзі, могучы і ўмеючы, заняўбалі тое, хаця мы шчодро сыцім іх літоўскім хлебам» (*ku sławie nieśmiertelnej tego starożytnego państwa służyciem umyślił, ponieważ wiele ludzi uczonych, acz dość hojnie liteskim chlebem pasiem, mogąc i umiejąc, tego zaniedbali*) [7, с. 33–34]. Відавочна, што ў гэтым выпадку аўтар няяўным чынам прэзентуе ў якасці такога дабрадзейнага і кампетэнтнага гісторыка сябе самога. Трэба прызнаць, што спадзяванні М. Стрыйкоўскага на тое, каб самому стацца аўтарытэтным гісторыкам выявіліся недарэмнымі: у XIX ст. менавіта яго творы паслужылі не-

вычэрпнай крыніцай сюжэтаў для польскага гістарычнага рамана і рамантычнай паэзіі (М. Крашэўскі, Я. Чачот і інш.), а ў XX ст. імі натхняліся таксама і беларускія творцы (У. Караткевіч, Л. Дайнека і інш.).

Канчатковы зварот да індывідуальна-аўтарскага самавыражэння адбудзецца ў пісьменстве наступнага XVII ст., у першую чаргу, у шматлікіх творах мемуарнага жанру. Калі М. Стрыйкоўскі ў сваёй вершавана-празаічнай хроніцы прэзентуе комплексную гісторыю Літвы, вытрыманую ў духу легенды пра паходжанне літоўскага набілітэту і шляхты ад рымскіх патрыцыянскіх сем'яў, аўтары мемуарных помнікаў бачылі перад сабой ужо зусім іншыя мэты, прадвызначаныя тэматычнымі тыпамі падобных твораў – «*Otia publica*» і «*Otia domestica*» («Грамадскія забавы» і «Хатнія забавы»), г. зн. апісаннямі грамадска- або прыватна-значных падзей, непасрэдна звязаных з перыядам іх уласнага жыцця. Таму аўтар у гэтым выпадку не мае патрэбы ў слоўным абазначэнні мэты напісання твора: яна абумоўліваецца самім жанрам, як і ў апраўданні свайго права (кампетэнцыі) гэта рабіць, ён выступае як сведка бачанага, пачутага і адчутага асабіста. Больш за тое, аўтар мемуараў робіцца героем уласнага твора, а значыць, і «аўтарытэтам» для самога сябе, неабходнасць даводзіць уласную кампетэнцыю губляе для яго актуальнасць.

Заклучэнне

Інтэнцыя, успрынятая як слоўна абазначаная аўтарам мэта напісання твора, можа разглядацца ў якасці праявы аўтарскай самасвядомасці. Інтэнцыя Ф. Скарыны як перакладчыка і публіцыста заключаецца ва ўзнаўленні першаўзору (Бібліі) і яго тлумачэнні, яна не выходзіць за межы эйдэтычнай паэтыкі, а таму мае традыцыяналісцкі характар.

Іншыя аўтары імкнуцца да самавыражэння, іх інтэнцыі абумоўліваюцца пашырэннем адраджэнскіх ідэй: стварэнне гісторыі Літвы (М. Стрыйкоўскі), апісанне гісторыі ўласнага перакладу і літаратурны аналіз першакрыніцы (А. Захарэўскі).

Катэгорыя кампетэнцыі як абгрунтавання прафесійнай прыдатнасці аўтара да заяўленай дзейнасці ў пісьменстве XVI ст. выяўляецца праз адсылкі на ўласныя дасягненні аўтара, спасылкі на аўтарытэты

крыніцы, а таксама праз топас самапрыні-
жэння (сціпласці), які ў большай ступені

з'яўляецца данінай традыцыі, чым адлюст-
раваннем рэальнай аўтарскай самаацэнкі.

СПІС ВЫКАРЫСТАНАЙ ЛІТАРАТУРЫ

1. Прозоров, В. Автор / В. Прозоров // Введение в литературоведение. Литературное произведение: основные понятия и термины / под ред. Л. В. Чернец. – М., 2004. – С. 68–81.
2. Конявская, Е. Л. Авторское самосознание древнерусского книжника (XI – середина XV в.) / Е. Л. Конявская. – М. : Яз. рус. культуры, 2000. – 199 с.
3. Скарына, Ф. Творы: прадмовы, сказанні, пасляслоўі, акафісты, пасхалія / Ф. Скарына / уступ. арт., падрыхт. тэкстаў, камент., слоўн. А. Ф. Коршунава, паказ. А. Ф. Коршунава. В. А. Чамярыцкага. – Мінск : Навука і тэхніка, 1990. – 207 с.
4. Теория литературы : в 2 т. / под ред. Н. Д. Тмарченко. – М. : Академия, 2004. – Т. 2 : С. Н. Бройтман. Историческая поэтика. – 368 с.
5. Груша, А. И. Франциск Скорина: достоинство писателя / А. И. Груша // Берковские чтения. Книжная культура в контексте международных контактов : материалы Междунар. науч. конф., Минск, 26–27 мая 2015 г. ; редкол.: Л. А. Авгуль [и др.] ; сост.: Л. А. Авгуль, Д. Н. Бакун. – Минск ; М., 2015. – С. 130–135.
6. Бразгуноў, А. Беларускія друкі XVI стагоддзя ў фондах Бібліятэкі князёў Чартарыйскіх у Кракаве (малавядомыя помнікі) / А. Бразгуноў // Здабыткі: дакументальныя помнікі на Беларусі ; склад. Т. А. Сапега, А. А. Сапега, К. В. Суша. – Мінск, 2014. – Вып. 17. – С. 133–150.
7. Strykowski, M. O początkach, wywodach, dzielnościach, sprawach rycerskich i domowych sławnego narodu litewskiego, żemojdzkiego i ruskiego, przedtym nigdy od żadnego ani kuszone, ani opisane, z natchnienia Bożego a uprzejmie pilnego doświadczenia / M. Strykowski ; oprac. J. Radzi-szewska. – Warszawa : Państw. Inst. Wydawniczy, 1978. – 764 s.
8. Славянамоўная паэзія Вялікага Княства Літоўскага XVI–XVIII стст. ; уклад., прадм. і камент. А. У. Бразгунова. – Мінск : Беларус. навука, 2011. – С. 10–35.

REFERENCES

1. Prozorov, V. Avtor / V. Prozorov // Vviedienije v litieraturoviedienije. Litieraturnoje proiz-viedienije: osnovnyje poniatija i tierminy / pod ried. L. V. Chierniec. – M., 2004. – S. 68–81.
2. Koniavskaja, Ye. L. Avtorskoje samosoznanije drevnierusskogo knizhnika (XI – sieriedina XV v.) / Ye. L. Koniavskaja. – M. : Jaz. rus. kul'tury, 2000. – 199 s.
3. Skaryna, F. Tvory: pradmovy, skazanni, pasliasloui, akafisty, paschalija / F. Skaryna / ustup. art., padrycht. tekstau, kamient., sloun. A. F. Korshunava, pakaz. A. F. Korshunava, V. A. Chamia-ryckaha. – Minsk : Navuka i technika, 1990. – 207 s.
4. Tieorija litieratury : v 2 t. / pod ried. N. D. Tamarchienko. – M. : Akadiemija, 2004. – T. 2 : S. N. Brojtman. Istorichieskaja poetika. – 368 s.
5. Grusha, A. I. Francisk Skorina: dostoinstvo pisatielia / A. I. Grusha // Bierkovskije chtienija. Knizhnaja kul'tura v kontiektie miezhdunarodnych kontaktov : matierialy Miezhhdunar. nauch. konf. Minsk, 26–27 maja 2015 g. ; riedkol.: L. A. Avgul' [i dr.] ; sost.: L. A. Avgul', D. N. Bakun. – Minsk ; M., 2015. – S. 130–135.
6. Brazhunou, A. Bielaruskija druki XVI stahoddzia u fondach Biblijateki kniazioiu Chartaryj-skich u Krakavie (malaviadomyja pomniki) / A. Brahunou // Zdabytki: dakumiental'nyja pomniki na Bielarusi ; sklad. T. A. Sapieha, A. A. Sapieha, K. V. Susha. – Minsk, 2014. – Vyp. 17. – S. 133–150.
7. Strykowski, M. O początkach, wywodach, dzielnościach, sprawach rycerskich i domowych sławnego narodu litewskiego, żemojdzkiego i ruskiego, przedtym nigdy od żadnego ani kuszone, ani opisane, z natchnienia Bożego a uprzejmie pilnego doświadczenia / M. Strykowski ; oprac. J. Radzi-szewska. – Warszawa : Państw. Inst. Wydawniczy, 1978. – 764 s.
8. Slavianamounaja paezija Vialikaha Kniastva Litouskaha XVI–XVIII stst. ; uklad., pradm. i kamient. A. U. Brazhunova. – Minsk : Bielarus. navuka, 2011. – S. 10–35.